

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА
з історії зарубіжної літератури
на тему **Трагедія Вільяма Шекспіра «Макбет» у театральному
мистецтві та кіномистецтві ХХ століття**

Студентки 3-ого курсу групи СОІ01-21

Спеціальності 014 Середня освіта (014.024
Іспанська мова і література)

Шаповалової М.О.

Керівник Мариненко Ю.В., доктор
філологічних наук, професор кафедри теорії
та історії світової літератури

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС

_____ Члени комісії _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ «МАКБЕТ» У ТЕАТРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ.....	5
1.1. "Макбет" у контексті Шекспірівської трагедії.....	5
1.2. Особливості сценічного втілення "Макбета" у театрі.....	7
РОЗДІЛ 2: ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ «МАКБЕТ» У КІНОМИСТЕЦТВІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	11
2.1. Основні етапи втілення "Макбета" у кіно.....	11
2.2. Співвідношення театрального та кінематографічного мистецтва у втіленні "Макбета".....	13
ВИСНОВКИ.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	22

ВСТУП

Актуальність курсової роботи. «Макбет» порушує універсальні теми, такі як влада, амбіції, зрада та вина, які залишаються відповідними у будь-яку епоху. Вивчення того, як ці теми були інтерпретовані та представлені у театральних та кінематографічних адаптаціях, може дати глибоке розуміння культурних та соціальних змін століття. «Макбет» мав значний вплив на розвиток театральної режисури та кінематографії, від класичних постановок до більш сучасних інтерпретацій. Дослідження різних адаптацій п'єси може показати, як змінювалися акторська гра, сценографія, техніки візуальних ефектів і загальний підхід до розповіді історії в залежності від історичного контексту. Адаптації «Макбет» часто відображають суспільні настрої та культурні особливості того часу і місця, де вони створювалися. Наприклад, кіноадаптації, створені під час війн або політичних криз, можуть відображати тему зловживання владою або корупції в унікальному світлі. «Макбет» використовується в освітніх програмах по всьому світу не тільки для вивчення літератури, але й для аналізу соціально-політичних тем, що робить його ідеальним об'єктом для курсової роботи у галузі історії зарубіжної літератури.

Об'єкт: Трагедія "Макбет" Вільяма Шекспіра.

Предмет: Вивчення втілення трагедії "Макбет" у театральному мистецтві та кіномистецтві ХХ століття.

Мета: Аналіз різних аспектів театральних та кінематографічних інтерпретацій трагедії "Макбет", включаючи сценічне втілення, використання музики та візуального оформлення, а також порівняння та визначення взаємозв'язку між театральним та кінематографічним мистецтвом у цьому контексті.

Завдання курсової роботи:

1. Дослідити теоретичні аспекти трагедії "Макбет", включаючи її місце в контексті Шекспірівської трагедії.

2. Вивчити особливості сценічного втілення "Макбета" у різних театральних постановках.

3. Проаналізувати роль та значення музичного та візуального оформлення у театральних постановках трагедії "Макбет".

4. Розглянути основні етапи втілення "Макбета" у кіномистецтві ХХ століття.

5. Провести детальний аналіз обраних кіноадаптацій трагедії "Макбет".

6. Визначити співвідношення театрального та кінематографічного мистецтва у втіленні трагедії "Макбет" і з'ясувати, як вони впливають одне на одного в цьому контексті.

Теоретико-методологічна основа дослідження.

1. Літературно-критичний аналіз творів Вільяма Шекспіра та інших літературних критиків, зокрема Блума, Веллса, Штейнера та ін.

2. Аналіз теорій театрального мистецтва, включаючи роботи Брауна, Брукса, Діжона та ін.

3. Метод аналізу кіноадаптацій, використовуючи роботи Бордвелла, Фрейса та ін.

4. Методи історичного аналізу для розуміння контексту та впливу соціокультурного середовища на інтерпретації та сприйняття трагедії "Макбет" у різні епохи.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку літератури. Загальна кількість сторінок – 25.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ «МАКБЕТ» У ТЕАТРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1. "Макбет" у контексті Шекспірівської трагедії

Одна з найвідоміших п'єс Вільяма Шекспіра, "Макбет", не виникла внаслідок якогось особливого відкриття або натхнення від музи, що відвідала митця. Створення цієї п'єси має гораздо прозаїчніші коріння [9].

У 1603 році, коли Яків I з династії Стюартів став королем Англії та Ірландії, зміни відбулися і в театральному житті. Заможні англійці втратили можливість стати патронами театрів і театральних труп. Лише ті, хто мав зв'язки з королівською родиною, могли підтримувати театральні спілки.

Трупа, до якої належав Шекспір, опинилася під опікою самого короля. У 1605 році один із лондонських театрів поставив п'єсу, яка несприятливо відображала шотландців. Коли король, сам шотландець за походженням, дізнався про це, авторів п'єси покарали, відправивши їх до в'язниці. Трупа Шекспіра вирішила використати цей момент і створити п'єсу, де шотландці були б центральними персонажами. Це задовольнило б не лише сучасний театральний смак, а й приподобилося б королю. Так почалася робота над "Макбетом".

Більшість персонажів були запозичені Шекспіром з історії Шотландії середньовіччя, але події в п'єсі не завжди точно відображали історичні факти. Шекспір не мав за мету дотримуватися історичної точності, як у "Юлії Цезарі", тому його персонажі не завжди вчиняли так, як це описано в історичних документах. Наприклад, справжній Макбет не вбивав Дункана у сні, а переміг його у бою. Вбивство короля було запозичено з іншої історичної події.

У 1606 році Шекспір завершив писати п'єсу, але точна дата її першої постановки невідома, хоча це сталося до 1611 року. Вперше п'єса була надрукована у 1623 році [12].

Сюжет п'єси містить декілька кон'юнктурних моментів, які зрозумілі лише за умови знання історичних аспектів Англії того часу. Наприклад, відьми виступають у п'єсі не лише як зручні персонажі для руху сюжету, а й як відображення суспільного контексту. В англійському суспільстві початку XVII століття була широка кампанія проти відьом, яку продовжував і сам король Яків I.

Шекспір використовує зображення відьом, які частково відповідальні за вбивство Дункана, для гри на суспільних настроях. Наприклад, пророцтво про об'єднання Шотландії і Англії під пануванням нащадків Банко відіграє на мотивах королівської династії Якова I. Ці нюанси додають п'єсі багатогранності та глибини, поєднуючи історичні події з творчою фантазією.

Головна ідея п'єси зазвичай асоціюється з жадобою влади та марнославством, особливо в контексті Макбета. Проте є ще один важливий та фундаментальний мотив - доля. Питання про те, чи все визначено наперед, або людина є майстром своєї долі, створює напруженість у п'єсі. Поява відьом спровокує ланцюг подій, який призводить до виконання пророцтва Банко про трон. Ця тема демонструє, що події рідко залежать від індивідуальних рішень [1].

Банко ставиться до пророцтва з певною скептичністю, але все ж воно збувається. Навіть якщо він не активно діє для цього, доля здійснюється без його втручання. Це свідчить про те, що незалежно від волі людини, доля має свої плани.

Макбет, до кінця коливаючись, вбивши Дункана, відчуває розпач. Він ступив на стежку вбивства, що відповідає його хижій та непохитній характеристиці. Смерть інших людей не турбує Макбета, бо він був звик вбивати на полі бою, захищаючи свого короля та країну. Але вбивство беззахисних жінок та дітей - це зовсім інша історія, і Макбет це розуміє. Тим не менш, він не може зупинитися. Одне велике зло не можна вчинити лише раз, сподіваючись, що це буде кінець. Макбет усвідомлює, що кожне його

діяння має непередбачувані наслідки. Раз роздавлене один раз, метелик кардинально змінює хід історії, особливо коли вбивається король в його сні.

Шекспір підносить зло майже до кульмінації, де це зло виходить з Англії у формі армії, очолюваної Малкольмом, сином Дункана, Макдуфом, чиєю сім'єю був знищений Макбетом, та англійським військовим Сівардом. Макбет продовжує вірити в пророцтва відьом, які завжди справджувались, але він забуває, що пророцтва часто бувають алегоріями. Ставлячись до своєї долі за своїми власними тлумаченнями, Макбет вступає у фінальний бій, який він не може виграти. Розуміючи це, він демонструє свою мужність і стійкість, не зважаючи на своє падіння [3].

Чому саме Макбет обраний Долею для втілення зла в цій історії? Чи були альтернативні шляхи для нього? Чи справді це зло настільки потужне, що здатне підкорювати навіть добрих людей? Шекспір, як і будь-який геній, ставить фундаментальні питання, представляючи їх через окремих персонажів. В цьому полягає велич його творів, а в роздумах над цими питаннями - наша трагедія.

1.2. Особливості сценічного втілення "Макбета" у театрі

Театральні постановки "Макбета" Вільяма Шекспіра в Україні та світі відзначаються своєю різноманітністю та творчим підходом до класичного тексту. Наприклад, у Великобританії Royal Shakespeare Company (RSC) пропонувала низку виробництв з різними візуальними та тематичними інтерпретаціями. Починаючи від традиційних постановок до сучасних адаптацій, RSC використовувала інноваційні засоби сценографії та костюмів, щоб підсилити візуальний та емоційний вплив трагедії [17].

У Польщі, постановка Майї Клечевської відображала теми патріархату і сексуальної влади, використовуючи елементи місцевої культури та сучасних тем для глибшого дослідження динаміки влади і насильства у творі Шекспіра [18].

Ці постановки демонструють, як глобальні і локальні контексти можуть впливати на інтерпретацію та рецензію класичних творів, забезпечуючи нове життя класичній драмі через сценічне мистецтво. Цікаво відзначити, як різні культурні та історичні контексти впливають на вибір режисерських, акторських, та візуальних рішень, які роблять кожен нову постановку "Макбета" унікальним театральним досвідом.

У 1924 році в Києві, в театрі "Березіль", відбулася постановка трагедії "Макбет". Режисер, бажаючи створити актуальний спектакль, відхилився від прямого розкриття сюжету та почав модифікувати авторський текст. Він додав нові сцени (з участю єзуїтів, присяги воїнів, таємниці коронування), вставив інтермедії та введе нову роль - блазня, який виступав зі сцени з істинами про життя в театрі та поза його межами. Основний сюжет твору Шекспіра був значно змінений і призведений до певного розгублення в цих додаткових сценах [3].

У рецензії Гната Хоткевича на постановку "Макбета" у Курбасівському театрі видно розмірки про те, як режисер відтворює класичну п'єсу в контексті конструктивізму. Хоткевич відзначає, що Курбас відрізняється від інших конструктивістів тим, що пропонує органічно нові ідеї, а не штучно змішує елементи ради новизни. Він визнає важливість та цінність творчості Курбаса, хоча виражає своє незадоволення занадто великим привіттизмом концепції. Крім того, Хоткевич вказує на невдачу у виконанні головних ролей та неудачливість інтермедій, вважаючи, що ці елементи не вдалося адаптувати до сучасного контексту. Хоткевичу Г. не сподобався занадто великий оптимізм концепції, який підкреслює нашу культурну відсталість. Людина вже перейшла від примітивного виявлення своїх почуттів до більш тонких форм, і це стає очевидним у культурних верствах суспільства. Так само в мистецтві: спочатку воно задовольняється примітивом, але потім зростають вимоги до психологічної глибини, виразності мови, гри акторів тощо. У виконанні також відчувається загальна невдача. Артисти не вдалося заповнити ролі змістом, зводячи їх до провінційної гри середини XIX століття. Жіноча декламація

особливо слабка. Щодо монологів, то вони залишаються непорушними, несумісними з сучасним рівнем акторської майстерності. Інтермедії також не вражають. Теми та образи, взяті з минулого, вже відчужені сучасному глядачеві. Отже, постановка Курбаса, на думку Г. Хоткевича "Макбета" не вдалася у своєму бажанні оновити класичну п'єсу в контексті конструктивізм [2].

У 1938 році виставу "Макбета" в Сталінському українському драматичному театрі імені Артема також сприйнято не лише як художню подію, але й як філософські роздуми про владу та народ. Головна ідея трагедії полягала в тому, що влада, втративши підтримку народу, призначена на погибель.

В Україні однією з видатних театральних постановок "Макбета" є режисура Влада Троїцького, який у 2004 році представив виставу у "Театрі ДАХ". Ця постановка відрізнялася унікальним поєднанням ритуальних елементів та архаїчних театральних технік, що створювали глибокий зв'язок із колективним несвідомим та інстинктивними відчуттями аудиторії. Троїцький зосереджував увагу не стільки на зраді і вбивствах, як на безплідді та божевіллі Леді Макбет, що надавало виставі нового культурного та емоційного виміру []

Сценічне втілення "Макбета" Вільяма Шекспіра в театрі має декілька особливостей, які допомагають глядачеві зануритися у цю мрачну та напружену драму (таблиця 1.1.):

Таблиця 1.1

Сценічне втілення "Макбета" Вільяма Шекспіра в театрі

Компонент	Опис
Художнє оформлення та декорації	Сцени "Макбета" часто оформлюють у темних, зловісних тонах, щоб підкреслити тему влади, амбіції, зради та надприродного. Мінімалістичні декорації використовуються для концентрації уваги на акторах.

Костюми	Костюми підібрані для відображення епохи та соціального статусу персонажів. Можуть бути історично точними або модернізованими для сучасних інтерпретацій.
Акторська гра	"Макбет" є викликом для акторів через необхідність відтворення глибоких внутрішніх конфліктів, амбіцій та страхів персонажів. Психологічний реалізм та емоційна передача тексту мають велике значення.
Музика та звукове оформлення	Музика та звуки підсилюють атмосферу вистави. Звуки грому, блискавки та бою допомагають створити напружену атмосферу.
Освітлення	Освітлення використовується для створення настрою, може бути як яскравим, так і приглушеним, змінюючись залежно від сцени для підкреслення напруги чи переходів між реальністю та галюцинаціями.
Сценічні технології	Сучасні постановки можуть використовувати спеціальні ефекти, відеопроєкції, та інші цифрові технології для створення надприродних сцен, таких як появи привидів.

Кожна театральна постановка "Макбета" може варіювати в залежності від візії режисера, акторського складу, та технічних можливостей театру, але загальна ціль полягає у тому, щоб втілити драматичну глибину та комплексність Шекспірівського тексту.

РОЗДІЛ 2: ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАГЕДІЇ «МАКБЕТ» У КІНОМИСТЕЦТВІ ХХ СТОЛІТТЯ

2.1. Основні етапи втілення "Макбета" у кіно

Перетворення "Макбета" у кінематографічні постановки проходило через кілька важливих етапів, кожен з яких вніс значний вклад у розвиток і популяризацію цього шедевра:

1. Ранні адаптації (1900-е роки).

Перші кіноадаптації були простими та експериментальними, спрямованими на вивчення можливостей нового медіа.

Перша відома адаптація "Макбета" на екрані датується 1905 роком, коли було знято короткометражну версію відомої сцени з відьмами. Цей фільм став одним із перших спроб втілити Шекспіра у кінематографі і водночас демонстрував обмежені можливості техніки того часу для передачі всієї глибини оригінального твору. Протягом цього періоду кіноадаптації Шекспіра зазвичай включали лише найбільш драматичні та візуально вражаючі фрагменти п'єс, що дозволяло компенсувати технічні недоліки раннього кіно. Ці ранні адаптації мали велике значення для подальшого розвитку кінематографічної мови та методів адаптації літературних творів [6]. Цікаво, що цей період також характеризувався зростаючим інтересом до візуальних можливостей кіно, що спонукало режисерів до більш сміливих експериментів із формою і змістом, використовуючи "Макбет" як полігон для художніх пошуків і інновацій у мистецтві кіно.

2. Класичні постановки (1940-і - 1970-і роки).

Фільми, такі як версія Орсона Веллса (1948 рік) та Романа Поланського (1971 рік), використовували традиційні підходи до візуалізації та акцентували на темряві та жорстокості п'єси.

Орсон Веллс та Роман Поланський стали ключовими фігурами у кіноадаптаціях "Макбета" протягом 1940-их до 1970-их років,

використовуючи традиційні підходи до візуалізації і акцентуючи на темряві та жорстокості п'єси [10].

Фільм Орсона Веллса 1948 року був відзначений його атмосферністю та настроєм, втім мав суворі обмеження бюджету, що вимагало зйомок на старих декораціях вестернів та значних скорочень тексту. Втім, додавання нових персонажів, таких як "Священний Отець", і використання інноваційних кінематографічних прийомів (наприклад, зйомка важливих монологів та сцен в одному кадрі) забезпечили фільму унікальність та виразність. Незважаючи на те, що фільм не був комерційно успішним, його вважають одним із найбільш містичних та художньо виразних кінематографічних творів про Макбета [13].

У свою чергу, фільм Романа Поланського "Трагедія Макбета" 1971 року, знятий після особистої трагедії режисера, був відомий своїм реалістичним і часом жорстоким зображенням насильства та магії. Поланський звернув особливу увагу на деталізацію декорацій, костюмів та відтворення зловісної атмосфери середньовічної Шотландії, що зробило фільм одним із найбільш визнаних кіноадаптацій п'єси.

Обидва фільми демонструють різні підходи до трактування класичного тексту Шекспіра, відображаючи як особисті візії режисерів, так і контекст часів, у які вони були створені.

3. Сучасні інтерпретації (1980-і роки - до сьогодні)

Новітні адаптації, як-от "Макбет" з Майклом Фассбендером (2015 рік), вносять сучасні елементи та новаторські режисерські рішення, що дозволяє глибше розкрити теми влади та божевілля [14].

Сучасні кіноадаптації "Макбета" часто використовують інноваційні режисерські рішення, щоб поглибити теми влади та божевілля, а також додати нові візуальні елементи, які збагачують класичний твір Шекспіра. Одним із видатних прикладів такої адаптації є фільм 2015 року в режисурі Джастіна Курцеля, у якому головні ролі виконали Майкл Фассбендер та Маріон Котіяр.

Цей фільм відзначається особливою увагою до візуальної складової, використовуючи приголомшливі пейзажі Шотландії, щоб підсилити трагічну атмосферу історії. Режисер вніс сучасні елементи, такі як глибока емоційність персонажів і новітній підхід до відтворення битв та змов. Наприклад, показуючи втрату дитини Макбетів як поштовх до їхніх дій здобути владу, фільм надає додатковий емоційний контекст, який робить глядачів більш співчутливими до персонажів на початку фільму.

Втім, не всі адаптації сучасного періоду були прийняті однозначно позитивно. Критики часто вказували на те, що деякі адаптації можуть надто зосереджуватись на візуальній стороні, втрачаючи глибину оригінального тексту Шекспіра. Однак, безумовно, сучасні технології та новаторські режисерські рішення дозволяють поглибити інтерпретацію класичних тем «Макбета», освітлюючи їх в новому світлі і роблячи більш доступними для сучасного глядача

Ці етапи демонструють еволюцію кінематографічного втілення "Макбета", підкреслюючи зміни у стилістиці та інтерпретаціях з роками.

2.2. Співвідношення театрального та кінематографічного мистецтва у втіленні "Макбета"

Взаємодія між театральною та кінематографічною репрезентаціями шекспірівського «Макбета» розкриває багатий ландшафт варіантів інтерпретації, які обидва медіа вносять у процес оповідання. Театр часто використовує безпосередність гри акторів і фізичну присутність простору, тоді як кіно використовує різноманітні технічні можливості для покращення, а іноді й трансформації оповіді.

Екранізація «Трагедії Макбета» режисера Джоела Коена демонструє глибоку інтеграцію цих двох форм мистецтва. Підхід Коена, натхненний поняттям Пітера Брука про «порожній простір», використовує мінімальну декорацію та дозволяє акторським виступам заповнювати порожнечу, таким

чином залучаючи глядачів у майже екзистенціальний спосіб. Ця адаптація досліджує діалектику між відсутністю та присутністю, використовуючи такі кінематографічні прийоми, як монтаж і рух камери, щоб створити відчуття порожнечі, яке одночасно дезорієнтує та переконливо [10].

Впливова ідея Пітера Брука про «порожній простір» говорить про те, що будь-який простір може стати значущим місцем для театру, якщо його займає виконавець і глядачі присутні, щоб сприймати виставу. В адаптації Коена ця концепція візуально перетворена на чіткі, мінімалістичні набори, які часто складаються з простих геометричних форм і великих відкритих просторів. Ці обстановки різко контрастують зі складною емоційною динамікою, яку розігрують персонажі, тим самим посилюючи увагу глядачів на грі акторів і психологічній глибині оповіді. Коен використовує мінімалістичний дизайн не лише як естетичний вибір, а й як нарративну техніку. Розріджене оточення посилює клаустрофобію та параною, які відчувають Макбет і леді Макбет, роблячи оточення прямим відображенням їхніх внутрішніх негараздів. Наприклад, сцени, що відбуваються у великих, майже порожніх залах, віддзеркалюють ізолюваність і божевілля, що огортають героїв, ефективно використовуючи фізичний простір для відображення психологічного стану. Виступи в «Макбеті» Коена зберігають виразну театральну якість. Актори передають репліки Шекспіра з виваженістю та ясністю, характерними для сценічної гри, але близькість камери додає до цих вистав тонку інтимність, яку було б важко передати в традиційному театральному середовищі. Цей гібридний підхід дозволяє глядачам спостерігати тонкощі виразів обличчя та жестів акторів зблизька, що додає інтенсивного особистого виміру перегляду. Коен використовує різні кінематографічні прийоми, які посилюють театральність фільму, міцно закріплюючи його в кінематографічній сфері. Висококонтрастне освітлення, яскраве монохромне зображення та ретельно скомпоновані знімки створюють відчуття позачасу та передчуття. Рухи камери навмисні та часто статичні, дозволяючи сценам розгортатися з серйозністю, подібною до живого театру. Однак можливість маніпулювати освітленням і

ракурсом додає шари значення, які підсилюють драматичне напруження способами, характерними для фільму. Екзистенціальна тематика «Макбета» підкреслюється візуально-перформативним мінімалізмом фільму. Порожнеча навколо персонажів не лише підкреслює їхню відокремленість, але й підкреслює марність і нігілізм, які пронизують оповідь. Використання Коеном «порожнього простору» ефективно перетворює обстановку на власного персонажа, який відображає екзистенціальний страх і моральну неоднозначність всесвіту Макбета. «Трагедія Макбета» Джоела Коена — це переконливе поєднання театру та кіно, яке використовує сильні сторони обох засобів для дослідження тем Шекспіра свіжим і вражаючим способом. Поєднуючи безпосередність і сиру силу театральної вистави з візуальною витонченістю та глибиною оповіді кінематографа, Коен пропонує сучасну інтерпретацію класичної трагедії, яка є інноваційною та глибоко резонансною. Ця адаптація не тільки віддає належне традиційним театральним технікам, але й переосмислює їх у кінематографічному контексті, пропонуючи глядачам насичений, захоплюючий досвід, який захоплює як інтелектуально, так і емоційно.

З іншого боку, екранізація «Макбета» 2010 року, знята Рупертом Гулдом і з Патріком Стюартом у головній ролі, демонструє значні відхилення від оригінальної п'єси, зокрема в зображенні персонажів і ключових сцен. Ця адаптація переосмислює відьом як медсестер і опускає героїню Гекати, демонструючи, як фільм може змінювати традиційні театральні елементи, створюючи нові значення або висвітлюючи різні теми [8] .

Однією з найяскравіших змін у «Макбеті» Гулда є переосмислення відьом. Традиційно зображуючи таємничих і злих персонажів, що живуть у пустельних місцях, Гулд перетворює їх на медсестер. Цей вибір поміщає надприродне в повсякденність, поєднуючи пророчі здібності відьом із хвилюючим, але моторошним контролем, який медсестри можуть мати над життям і смертю в лікарняних умовах. Ця обстановка не тільки модернізує

історію, але й наповнює її сучасним відчуттям жаху та тривоги, роблячи присутність відьом більш зловісною в контексті, який можна віднести до себе.

Спонування до вчинків Макбета є, мабуть, більше проявом його власних бажань і страхів, ніж наперед визначеної долі, нав'язаної зовнішніми силами. Цей підхід узгоджується з сучасними інтерпретаціями літератури, які часто зосереджуються на психологічному реалізмі, забезпечуючи глибше дослідження мотивації характеру та моральної неоднозначності.

Гулд також вносить значні зміни в те, як зображено ключові сцени, додаючи шари значення, які відрізняються від оригінальної п'єси. Наприклад, знаменитий монолог «Це кинджал, який я бачу перед собою?» поставлено таким чином, що посилює психологічний зрив Макбета, а не просто розмірковує про фізичну присутність кинджала. У цій адаптації Макбет взаємодіє з навколишнім середовищем таким чином, що наводить на думку, що він втрачає розуміння реальності, змішуючи свої внутрішні галюцинації із зовнішнім світом. Цей вибір не тільки драматизує його сходження в божевілля, але й візуально відображає розмитість його морального та психічного стану.

Гулд використовує різні кінематографічні прийоми, щоб підкреслити теми та емоції, які можуть бути менш відвертими в театральній обстановці. Використання знімків крупним планом дозволяє глядачам спостерігати за тонкими змінами у виразах акторів, передаючи складні емоції та думки, які можна було б упустити під час живої театральної вистави. Крім того, рухи камери та ракурси використовуються для створення відчуття дезорієнтації та клаустрофобії, що відображає психологічний стан Макбета. Ці прийоми підсилюють напругу оповіді та забезпечують унікальний кінематографічний досвід.

Змінюючи традиційні театральні елементи, «Макбет» Гулда висвітлює різні теми, такі як розбещуюча сила честолобства, крихкість розсудливості та екзистенціальний страх безглузвих дій. У фільмі досліджуються ці теми не

лише через діалог і виставу, а й через візуальну розповідь і символічні образи, що робить адаптацію насиченим текстом для аналізу на багатьох рівнях.

Крім того, нещодавній кінематографічний випуск «Макбета» з Рейфом Файнсом та Індірою Вармою в головних ролях режисера Саймона Годвіна примітний своєю спробою привнести цінності театрального виробництва в кінотеатр, зафіксувавши інтенсивність і безпосередність живого виступу на екрані. Ця версія підкреслює фізичну та психологічну присутність акторів, елемент, який часто більш помітний у театрі [**Error! Reference source not found.**].

Адаптація Годвіна наголошує на фізичній та психологічній присутності акторів, характерній рисі, яка традиційно асоціюється з театром. У живій театральній виставі фізична близькість і експресивність акторів передають емоції безпосередньо глядачам, динаміку, яку іноді можна розбавити у фільмі. Однак, зосереджуючись на крупних планах і тримаючи камеру непорушно, щоб зафіксувати напружену гру Файнса та Варми, Годвін забезпечує ефективну передачу емоційної глибини та нюансів персонажів кіноглядачеві.

Одним із помітних аспектів цієї адаптації є метод зйомки. Замість того, щоб покладатися лише на вдосконалення пост-продакшну, типові для кінематографічної продукції, цей фільм має на меті «записати» виступи, вловлюючи спонтанність та енергію, які виходять від акторів, які грають у безперервних, розширених кадрах. Ця техніка не тільки зберігає цілісність театральної вистави, але й покращує її кінематографічними якостями, такими як динамічне кадрування та вибіркоче фокусування, які спрямовують увагу глядачів у спосіб, який неможливий у традиційному театральному середовищі.

Постановка в «Макбеті» Годвіна проходить межу між театральною декорацією та середовищем фільму. Декорації створені так, щоб нагадувати сцену, але доповнені елементами, які підвищують кінематографічний розмах, наприклад великим фоном і деталізованим середовищем, які неможливо відтворити на традиційній сцені. Це поєднання допомагає підтримувати

відчуття театру, одночасно розширюючи візуальний наративний простір, який надає кіно.

Адаптація також прагне зацікавити кіноглядачів, ніби вони відвідувачі театру. Це досягається шляхом використання прямого звернення та моментів, коли герої, здається, взаємодіють з аудиторією, ламаючи четверту стіну, техніка, яка часто використовується в театрі для встановлення зв'язку з аудиторією. Включаючи ці моменти у фільм, Годвін долає прірву між глядачами та героями, посилюючи емоційний вплив і безпосередність вистави.

Екранізація «Макбета» Саймона Годвіна — це інноваційна спроба поєднати найкраще з обох світів — театру та кіно — разом, створивши гібрид, який виграє від живого, сирого емоційного натхнення театру, одночасно охоплюючи візуальні та технічні можливості кіно. Такий підхід не тільки робить твір Шекспіра доступним для ширшої аудиторії, але й надає новий спосіб відчувати п'єсу, пропонуючи новий погляд на класичну трагедію. Завдяки такій гібридизації фільму вдається передати глибину тем п'єси та складність її персонажів у спосіб, який є водночас і візуально переконливим.

Нижче наведено таблицю, яка підсумовує зв'язок між театральним і кінематографічним мистецтвом у різних екранізаціях «Макбета», демонструючи, як кожне середовище впливає на зображення цієї класичної шекспірівської трагедії (таблиця 2.1.):

Таблиця 2.1.

Зв'язок між театральним і кінематографічним мистецтвом у різних екранізаціях «Макбета»

Аспект	Театральні адаптації	Кінематографічні адаптації
Сценографія	Традиційний, з використанням фізичного реквізиту та оформлення сцени	Мінімалістичний, з використанням скупих налаштувань, щоб викликати емоції
Присутність/відсутність	Актори фізично присутні, безпосередньо	Використання техніки камери для маніпулювання відчуттям присутності

	взаємодіючи з глядачами	
Інтерпретація	Пряма передача емоцій через живе виконання	Використовує редагування та спеціальні ефекти для покращення оповідання
Фокус на адаптацію	Зберігається ближче до оригінального сценарію, наголошуючи на прямому діалозі	Часто переосмислює або звужує сцени для створення кінематографічного ефекту
Зв'язок з аудиторією	Безпосередньо та інтимно, залежно від живої взаємодії	Ширше охоплення, використання візуального оповідання для зв'язку

Ці приклади показують, як кожне середовище може унікальним чином вплинути на презентацію «Макбета», підкреслюючи здатність кіно маніпулювати часом і простором, а також здатність театру більш безпосередньо зв'язувати аудиторію з фізичними та емоційними проявами виконавців. Обидві форми продовжують пропонувати нові інтерпретації та можливості для знайомства з творами Шекспіра.

ВИСНОВКИ

Дослідження трагедії "Макбет" у контексті театрального та кінематографічного мистецтва розкриває глибокі взаємозв'язки між класичним драматургічним текстом та його втіленням у різних медіа. Аналіз дозволяє виявити, як зміни в технологіях, суспільні настрої та художні підходи впливають на інтерпретацію та візуальне втілення твору.

Театральні постановки "Макбета" зберігають відданість тексту Шекспіра, при цьому кожна епоха приносить свої особливості у сценічне втілення. Особлива увага у театрі приділяється музичному та візуальному оформленню, що допомагає підсилити емоційний вплив на глядача та забезпечити більш глибоке розуміння мотивів і характерів персонажів. Використання символіки, кольору, світла та тіні не лише доповнює текст, а й активно взаємодіє з глядачем, роблячи досвід сприйняття п'єси більш зануреним і мультисенсорним.

Кіномистецтво внесло свої корективи у втілення "Макбета", починаючи з ранніх чорно-білих адаптацій до сучасних великобюджетних фільмів. Аналіз кіноадаптацій показує, як режисери використовують кінематографічні техніки для посилення драматургічних ефектів і додавання нових рівнів значень до класичного тексту. Режисери як Руперт Гулд і Джоел Коен переосмислюють ролі персонажів, змінюють декорації та вводять нові сюжетні лінії, що дозволяє поглибити теми влади, зради, сумління та мадності. Це підкреслює роль режисера як вторинного автора, який інтерпретує текст через призму сучасних реалій та технологічних можливостей.

Порівняння театральних та кінематографічних адаптацій "Макбета" демонструє, як різні медіа впливають на втілення одного й того ж тексту. Театральне мистецтво наголошує на безпосередності взаємодії актора з глядачем, що забезпечує іммедіативність та емоційну відвертість. Водночас

кінематограф відкриває ширші можливості для візуального стилю, дозволяючи розширити просторові та часові рамки, що сприяє більш глобальному та різноплановому висвітленню тем та ідей.

Загалом, вивчення "Макбета" в театрі та кіно дозволяє не тільки краще зрозуміти відмінності між медіа, але й глибше осмислити універсальні теми трагедії, які залишаються актуальними на протязі століть. Кожна адаптація додає нові відтінки до розуміння драми, підкреслюючи безмежні можливості мистецтва та його важливість у вивченні людської природи і суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітченко А. О. Шекспір як центр літературного канону. Проблеми оцінки шекспірівської драматургії в сучасній літературній критиці. 2005. № 4. С. 25–27
2. Коломієць Н.Є., Яременко Н.В. Куртуазна література доби Середньовіччя і трансформація її ідей у епоху Відродження. Миколаїв: Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. 2014. № 13. С. 308- 313.
3. Пастушок Галина. Рецептивний потенціал сцени з Воротарем у трагедії Вільяма Шекспіра «Макбет» / Галина Пастушок // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. О. Червінська. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2013. – Вип.88. – С. 7-21
4. Погребняк Г. П. П 43 Кіно, телебачення та радіо в сценічному мистецтві : підручник. Київ, НАКККіМ, 2017. 392 с
5. Шекспір В. Твори: в 6 т. / післямова Д. С. Наливайко. Київ : Дніпро, 1986. Т. 5.
6. "Duel Scene from Macbeth (1905) :: Shakespeare in Performance :: Internet Shakespeare Editions". internetshakespeare.uvic.ca. Archived from the original on 2023-11-03. Retrieved 2023-11-03.
7. “The Ukrainian Play”: Macbeth Ritualized by Vlad Troitskyi <https://europeanstages.org/2016/10/21/the-ukrainian-play-macbeth-ritualized-by-vlad-troitskyi/>
8. 7 Differences Between The Play And The Film ‘Macbeth’ <https://essentiallypop.com/epop/2020/06/7-differences-between-the-play-and-the-film-macbeth/>
9. Adams J.Q. Misconceptions of Shakespeare upon the Stage. Americans on Shakespeare 1776-1914. Ed. by Peter Rawlings. Brookfield, Ashgate, 1999. P. 61-66.
10. Cinema, Theater, and the Art of Perpetual Transformation in Joel Coen’s “The Tragedy of Macbeth” <https://lareviewofbooks.org/article/cinema->

theater-and-the-art-of-perpetual-transformation-in-joel-coens-the-tragedy-of-macbeth/

11. Hiatt, Kent A. Poetry in English. The Sixteenth and Seventeenth Centuries. New York : Oxford, 1987. P.135-267.
12. Mac Gregor N. Shakespeare's Restless World: the Portrait of an Era in Twenty Objects .New York: Viking, 2012. P. 336.
13. Macbeth starring Ralph Fiennes & Indira Varma to get cinema release <https://www.westendtheatre.com/226432/news/movies-and-tv/macbeth-starring-ralph-fiennes-indira-varma-to-get-cinema-release/>
14. Macbeth (2015 film) [https://en.wikipedia.org/wiki/Macbeth_\(2015_film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Macbeth_(2015_film))
15. Macbeth on screen https://en.wikipedia.org/wiki/Macbeth_on_screen
16. Nicholl C. Shakespeare. London: Sidgwick and Jackson, 1982. 298 p.
17. Orson Welles's Macbeth <https://www.slantmagazine.com/film/orson-welles-macbeth-1948/>
18. POLISH SHAKESPEARE ONLINE: MAJA KLECZEWSKA'S "MACBETH" <https://thetheatretimes.com/polish-shakespeare-online-maja-kleczewskas-macbeth/>
19. Shakespeare's tragedy of greed, ambition, and lust for power. <https://www.rsc.org.uk/macbeth/past-productions>
20. Synopsis by Hal Erickson <https://www.allmovie.com/movie/macbeth-vm1061756>

